

## «Παγκοσμιοποίηση» και «κοινωνία των πολιτών»

**Η** «αντίδραση κατά της παγκοσμιοποίησης» –όπως είθισται να αποκαλείται μετά τα γεγονότα στο Σιάτλ και όπως πρόσφατα τη γνωρίσαμε στη Γένοβα– φαίνεται ότι έχει πλέον εδραιωθεί στην αντίληψη των πολιτών των ανεπτυγμένων χωρών. Η «παγκοσμιοποίηση» όμως παραμένει κάτι το συγκεχυμένο. Αυτό οφείλεται σε ένα βαθμό στο ότι η παγκοσμιοποίηση είναι ένα πολύπλευρο φαινόμενο, ενώ ως έννοια/όρος χαρακτηρίζεται από πολυσημία.

Ένας απλός ορισμός της «παγκοσμιοποίησης» θα μπορούσε να είναι η ολοένα κι αυξανόμενη αλληλεξάρτηση της οικονομίας των κρατών, κάτι που έχει ως αποτέλεσμα τη δημιουργία μιας «παγκόσμιας οικονομίας». Αλλά η οικονομία –αν και η πιο ισχυρή– δεν είναι η μόνη συνιστώσα του φαινομένου, το οποίο χαρακτηρίζεται και από διευρυνόμενους κοινωνικούς, πολιτικούς και πολιτιστικούς δεσμούς μεταξύ όλο και περισσότερων κρατών. Αυτήν, άλλωστε, την εξέλιξη εννοούσε και ο ανθρωπολόγος Peter Worsley όταν ήδη το 1984 έγραφε σε μία μελέτη του για τις οικονομικές, πολιτικές και πολιτιστικές πτυχές της ανάπτυξης του λιγότερο ανεπτυγμένου κόσμου (κακώς αποκαλούμένου «Τρίτου Κόσμου») ότι «Μέχρι τις μέρες μας η ανθρώπινη κοινωνία δεν έχει ποτέ υπάρξει» (*The Three Worlds – Culture and World Development*, London: Weidenfeld & Nicolson, 1984, σελ. 1). Με άλλα λόγια, μόνο πρόσφατα έχουμε αποκτήσει μία κοινωνική οργάνωση, τα όρια της οποίας περικλείουν ολόκληρο τον πλανήτη γη.

Αυτό που κυρίως κατακρίνουν οι πολέμιοι της παγκοσμιοποίησης είναι η εξάπλωση των πολυεθνικών εταιρειών, μοναδικός στόχος των οποίων είναι το κέρδος. Επειδή μάλιστα οι περισσότερες πολυεθνικές εταιρείες είναι αμερικανικές, η «παγκοσμιοποίηση» συχνά ταυτίζεται με την «αμερικανοποίηση» της υφής. Αυτό όμως δεν είναι απαραίτητο. Εξίσου λανθασμένη είναι η ταύτιση της «παγκοσμιοποίησης» με τον «ιμπεριαλισμό». Διότι, ενώ ο τελευταίος είναι συνέπεια εσωτερικών οικονομικών πιέσεων, η «παγκοσμιοποίηση» δεν οφείλεται σε κάτι τέτοιο. Εξάλλου, η «παγκοσμιοποίηση» είναι ένα πιο πολύπλοκο φαινόμενο. Όπως έχει γράψει γνωστός κοινωνιολόγος του Πανεπιστημίου του Cambridge:

«Ρίξτε μια προσεκτική ματιά στη γκάμα των προϊόντων που υπάρχουν την επόμενη φορά που θα επισκεφθείτε το τοπικό μπακάλικο ή σουπερμάρκετ. Η ποικιλία των προϊόντων τα οποία εμείς θεωρούμε δεδομένα, διαθέσιμα σε οποιονδήποτε έχει τα χρήματα να τ' αγοράσει, βασίζεται πάνω σε εκπληκτικά σύνθετες οικονομικές σχέσεις οι οποίες απλώνονται σ' όλο τον κόσμο. Τα προϊόντα που εκτίθενται έχουν παρασκευασθεί σε, ή περιέχουν συστατικά ή υλικά από, εκατό διαφορετικές χώρες. Όλα αυτά πρέπει να

μεταφέρονται τακτικά σ' όλα τα πλάτη και μήκη της υδρογείου σφαίρας, και χρειάζεται μία συνεχής ροή πληροφοριών να συντονίζει τις χιλιάδες ημερήσιες συναλλαγές που αυτό συνεπάγεται». (Anthony Giddens, *Sociology*, Cambridge: Polity Press, 1989, κεφ.16, παρ.1).

Μία άλλη πτυχή της παγκοσμιοποίησης είναι η δημιουργία μιας παγκόσμιας κουλτούρας. Εδώ σημαντικό ρόλο παίζουν τα ΜΜΕ-διεθνή πρακτορεία ειδήσεων όπως π.χ. το Reuters, η διαφήμιση –την οποία διαχειρίζονται μεγάλες πολυεθνικές εταιρείες–, η τηλεόραση –πολλά τηλεοπτικά προγράμματα προβάλλονται τα ίδια ή παραλλαγμένα σε διάφορες χώρες–, ο κινηματογράφος –η μεγαλύτερη κινηματογραφική παραγωγή διεθνώς είναι η αμερικανική– και, βεβαίως, το Διαδίκτυο – μια διεθνής πηγή πληροφοριών, η οποία συμβάλλει στην παγκοσμιοποίηση ή διεθνοποίηση της γνώσης.

Δεδομένων όλων των ανωτέρω, είναι άδικο να βλέπουμε την παγκοσμιοποίηση ως εχθρό. Ποτέ άλλοτε ο «μεγάλος» κόσμος μας δεν ήσαν συνάμα τόσο «μικρός». Ποτέ άλλοτε δεν υπήρξε αυτή η συνεργασία κι αλληλεγγύη μεταξύ των κρατών, αυτή η αλληλεξάρτηση και αλληλοκατανόηση των λαών. Ποτέ άλλοτε δεν υπήρξε αυτή η πρόοδος στους τομείς της τεχνολογίας και της επιστήμης. Σαφώς, υπάρχουν προβλήματα, διλήμματα και παρεκτροπές.

Όπως και υπάρχουν φόβοι, αμφιβολίες και ανησυχίες. Ωστόσο, δεν είναι εφικτή, ούτε θα ήταν επιθυμητή, μία επιστροφή στην εποχή του «απομονωτισμού».

Η μεγάλη πρόκληση για την ανθρωπότητα τον εικοστό πρώτο αιώνα είναι ακριβώς πώς θα μπορέσει να ορίσει τους κανόνες του παιχνιδιού και ν' ανταποκριθεί στις απαιτήσεις των καιρών. Θα πρέπει ίσως να αναλογισθούμε πώς η «παγκοσμιοποίηση» θ' αποκτήσει ένα πιο ανθρώπινο πρόσωπο, πώς θα συνυπάρξει με μία παγκόσμια «κοινωνία των πολιτών». Διότι στον εικοστό πρώτο αιώνα οι πολίτες όλων των κρατών θα πρέπει να δείξουν ενδιαφέρον για τις εξελίξεις, να έχουν λόγο και να φέρουν την ευθύνη για τη δημιουργία ενός καλύτερου αύριο. Άλλως ειπείν, η «παγκοσμιοποίηση» πρέπει να υποταχθεί στην «κοινωνία των πολιτών», να γίνει υπόλογη σ' αυτήν, ούτως ώστε να λειτουργεί προς όφελος των λαών του κόσμου.

Η Ευαγγελία Σέμπου είναι Διδάκτωρ Πολιτικών Επιστημών του Πανεπιστημίου της Οξφόρδης, εφημ. *Το Βήμα*